

1.2.3 Kiswahili Paper 3 (102/3)

SEHEMU A: TAMTHILIA

KITHAKA WA MBERIA: *Kifo Kisimani
Swali la lazima*

- 1 "Alijiona pwagu. Lakini Butangi ina pwaguzi pia."
Eleza tofauti baina ya wahusika wanaorejelewa. (alama 20)

SEHEMU B: RIWAYA

S.A. MOHAMED: *Utengano
Jibu swalì la 2 au la 3*

- 2 Eleza namna mbinu zifuatazo zilivyotumiwa na mwandishi wa riwaya ya Utengano:
(i) Kwelikinzani
(ii) Sadfa. (alama 20)
- 3 "Uhuru alioutaka na ulimwengu alioufahamu Maimuna umemdhuru hatimaye."
Thibitisha kauli hii kwa kutoa mifano **kumi**. (alama 20)

SEHEMU C: USHAIRI

Jibu swalì la 4 au la 5

4 KUJITEGEMEA

- 1 Nchi ni ile ambayo, imekita ardhini Siyo ile iombayo, **ghaibu** na majirani Taratibu siyo hiyo, wanachi twambizaneni Daima hukaa chini, maganja ya mpewaji
- 2 Chumo lote na mitaji, leo limo maganjani Bepari na wanyonyaji, wasalie maguguni Shime utekelezaji, vingine havifanani Dairna hukaa chini, maganja ya mpewaji
- 3 Twaishije tujihoji, wanachi humu nchini Kila tunachohitaji, kupatakwe ugenini Hiyo ni tete haviji, tongo tupangusaneni Daima hukaa chini, rnaganja ya mpewaji
- 4 Kuomba wataalamu, ni mwendo haulingani Tupate wa humu humu, wajuzi wa kila fani Mbele washike hatamu, kwa mapimo na makini Daima hukaa chini, maganja ya mpewaji

- 5 Tuufuate wongozi, pamwe na nyingi imani
 Tushiriki kila kazi, na mambo yalomkini
 Mikopo ina kinyezi, si kitu cha tumaini
 Daima hukaa chini, maganja ya mpewaji
- 6 Yote hatuyatimizi, alotimiza ni nan
 Lakini tuwe maizi, tusizurure mijini
Tukamshabihi kozi, kipanga au kunguni
 Daima hukaa chini, maganja ya mpewaji
- 7 Shujaa itakiwavyo, aonekane vitani
 Na sisi vita tunavyo, roho kwa roho ugani
 'Kutegemea' vilivyo, kondo tujiamueni
 Daima hukaa chini, maganja ya mpewaji

Boukhet Amana: Malenga wa Mrima

Mwinyihatibu Mohammed
 Oxford University Press
 1977

- (a) Mtunzi wa shairi hili ana dhamira gani? (alama 2)
- (b) Shairi hili ni la aina gani? Toa sababu moja. (alama 2)
- (c) Eleza mambo **matatu** ambayo mshairi anashauri nchi ifanye ili kujitegemea. (alama 3)
- (d) Taja aina moja ya idhini ya kishairi iliyojitokeza kwa wingi zaidi katika shairi na utoe mifano mitano ya matumizi yake. (alama 7)
- (e) Andika ubeti wa pili kwa lugha ya nathari. (alama 4)
- (f) Eleza maana ya maneno yafuatayo kama yalivytumiwa katika shairi:
 - (i) Ghaibu
 - (ii) Tukamshabihi. (alama 2)

5 HAKI

1. Haki watutisha, tusikuandame, kwa matendo yetu,
 Watukorofisha, tusikuandame, kila penye kitu,
 Mbona watugwisha, miba ituchome, kwenye huu mwitu,
 Tutokwe na utu!

2. Hatutakufanya, mwana kwa mvyele, aliyemzaa,
Haki watunyima, machumi ya mbele, na nyingi hadaa,
Tuchumayo nyanya, uchungu umbele, hatuna wasaa,
Haki twashangaa!
 3. Na kambi nzima, kunaiyenea, hasa hapa petu,
Tunakutazama, kwa kuulizia, kuweza thubutu,
Na kwenye milima, ilotueka, kupandia watu,
Usifanye katu!
 4. Sio hao mabwana, waloteuliwa, kupata mwangaza,
Haki wakubana, lilotarajija, kwenye hichi kiza,
Ndevu kuchomana, wengine kuliwa, tukijiingiza,
Kambi yatuviza!
 5. Haki huna njia, kizuizi mali, ndio njia panda,
Tukiifatia, hatufiki mbali, wengi tunaganda,
Sio yetu nia, lakini akili, mali ishapenda,
Haki yatuponza!
 6. Wala hutasernwa, sababu ni nyoyo, kwisha haribika,
Ya mali kuchumwa, vyovyote iwaveyo, itavyopatika,
Wakati mtumwa, ushatumwa ndivyo, na ushatufika,
Kwetu ni mashaka!
 7. **Haki** hufanyiki, papitapo mambo, na vikubwa visa,
Watu hawataki, kutenda kijambo, tunu yao pesa,
Sisi kwetu dhiki, yatunisha turnbo, wao hata hisa,
Na ndio ya sasa!
 8. Haki husimami, kwa viumbi sisi, tuyyojaaliwa,
Na huna ulimi, **kuweza tukisi**, tukageukiwa,
Zama za uchurni, zishashika kasi, nguvu zishapewa,
Haki wauliwa!
 9. Iwe hivi haki, hakuna mmoja, akukumbukae,
Hatuna ashiki, kuvuta la haja, haki ituvaet,
Mbona hatutaki, twalia na tija, haki iambae,
Haki tamati!

Suleiman A. Ali: *Malenga Wapya*

(a) Eleza dhamira ya shairi hili.

(alama 2)

- (b) Huku ukitoa mfano, eleza aina ya shairi hili. (alama 3)
- (c) Taja na ufanue tamathali ya usemi inayotawala katika shairi hili. (alama 3)
- (d) Kwa kutoa mfano mmoja mmoja, onyesha aina tatu za idhini ya kishairi katika shairi hili. (alama 6)
- (e) Andika ubeti wa saba kwa lugha ya nathari. (alama 4)
- (f) Mshairi ana maana gani kwa kusema:
 - (i) Kambi yatuviza
 - (ii) Kuweza tukisi.(alama 2)

SEHEMU D: HADITHI FUPI

K.W. WAMITILA: *Mayai Waziri Wa Maradhi na Hadithi Nyinginezo*

Jibu swali la 6 au la 7

- 6** "Cheche ndogo hufanya moto mkubwa."
 - (a) Eleza rnuktadha wa dondo hili. (alama 4)
 - (b) Fafanua maudhui **manne** yanayohusiana na chanzo cha tukio linalorejelewa katika dondo hilo. (alama 8)
 - (c) Eleza matokeo **manne** ya tukio linalorejelewa katika dondo. (alama 8)
- 7** "Mganga na wateja wake wote walikosa busara." Fafanua ukweli wa kauli hii kwa mifano **kumi** kutoka hadithi ya 'Siku ya Mganga.' (alama 20)

SEHEMU E: FASIHI SIMULIZI

- 8** (a) Eleza maana ya malumbano ya utani. (alama 2)
- (b) Bainisha sifa **nne** za malumbano ya utani. (alama 8)
- (c) Fafanua majukumu **matano** ya malumbano ya utani katika jamii. (alama 10)